

GAÁL BOTOND

Kis tanszékből nagy egyetem

Szerző: Gaál Botond
ISBN 978-963-88961-1-1
Kiadó: Debrecen, Debreceni Református Hittudományi Egyetem –
Hatvani István Theológiai Kutatóközpont, 2012 (205 oldal)

A 100 éves Debreceni Egyetem Református Hittudományi Kara emlékének ajánlott kötet a maga nemében egyedülálló: a történelmi idő függvényében írja le a Kollégium felsőoktatásának fejlődéstörténetét (1538–2012). A Debreceni Egyetem rektora, Fábíán István írja az „Ajánlás”-ában: „... több évszázadon át ívelő történet ez, melynek során egy kis tanszékből kialakult egy modern multidiszciplináris, nagy egyetem. (...) Debrecen igazi egyetemi város lett, s ezt az ősi Kollégiumnak köszönhetjük.” A ma 15 karú Egyetemnek 1912-ben a Református Teológiai Kara alapító fakultása volt. A Kommunista Párt ezt a Kart 1950-ben az Egyetemről leválasztotta és a Református Hittudományi Kar a Kollégiumba visszakerült. Az új neve: Református Teológiai Akadémia lett. A vezetője továbbra is dékánként irányította, amelyet a hatalom eltűrt. Ez azt jelentette, hogy az Akadémiai „Kar” továbbra is az Egyetem részének tartotta magát.

A Szerző mentségként említi, hogy hasonló témájú munka egy sem volt, nem volt „minta-könyv, ezért olyan, amilyen”. Tartsuk ezt szerencsének! A kötet így lett eredetibb ősforrás! E munka így lehet úttörő tanulmánykötet.

A kis tanszék nagy egyetemmé válásának történetét a könyv az alábbi fejezetekben tárgyalja:

- I. Európai történeti beágyazás,
- II. A rendszeres teológia „sorsa” Méliusztól Martonfalviig,
- III. A puritán és orthodox szemlélet debreceni összebékülése,
- IV. Az axiomatikus tudomány szemlélet térhódítása és annak „sorsa” Debrecenben,
- V. Barth hatása és az utána következő korszak,
- VI. Nyitás a legújabb időszakra. Függelék. Képek a Hittudományi Egyetem történetéből.

Mi teszi a Szerzőt különösen alkalmassá a téma avatott vizsgálatára? Az „életrajza”! Eszerint:

- 1960–1964 A Debreceni Református Kollégiumban tanult és érettségizett
- 1965–1970 Matematika- és fizika-szakos tanári diplomát szerez (KLTE)
- 1971–1976 elvégzi a Református Teológiai Akadémiát
- 1978 református lelkészi oklevelet kap
- 1982–1987 A Református Gimnázium igazgatója
- 1985 Teológiai doktorátust szerez
- 1987–1991 A Kollégium főigazgatója,
- 1987-től A Rendszeres Teológiai Tanszék Professzora

1989 A Református Teológiai Akadémia dékánja – a Debreceni

Universitas újraegyesítésében jelentős munkát végez

1993–1999 MTA DAB főtitkára

1993 megszervezi a Hatvani István Teológiai Kutatóközpontot, annak Igazgatója

1994–1995 A Debreceni Universitas választott elnöke

2008 Az MTA doktora

Másfelől: Baráth Béla egyháztörténész 2010-ben kérte fel Gaál professzort arra, hogy mivel a Kollégium és a Dogmatika Tanszék egyidősek, írja meg a tantárgy és a tanszék fejlődéstörténetét, a legutóbbi hét professzor életrajzát. A jelen recenzió tárgya: éppen ez a történet. A Szerző „... kétségtelenül a legfontosabb teológiai oktatási egység, a dogmatikai tanszék történetén keresztül tekinti át a különböző teológiai felfogások és iskolák jelenlétét és változásait a Debreceni Református Kollégiumban a XVI. sz. első felétől napjainkig”. (Berényi D. akadémikus, Debreceni Szemle, 20., 3–4., pp. 137–138., 2012.)

A könyvet elejétől a végéig az ismert protestáns sajátosság: a Biblia és a tudás tisztelete, a tudásba vetett hit hatja át. Az a bizonyágtétel, amelyben a „semper reformari”-küzdelem (mert az volt!) jelesei a mindenkori sors-helyzetüket és európai kötődésüket megélték. Tehették, mert egyszerre voltak magyar európaiak és európai magyarok. Világképük biztos volt!

A hazai dogmatika-oktatás európai beágyazását (I. fejezet) a Szerző azzal a ténnyel indítja, hogy: „... a tudományművelés középkori egyetemességével valami baj volt, mert nem volt teljes összhang mindig a filozófia és a teológia között: szemléletváltás kellett (Firenzei Akadémia, 1462., Genfi Akadémia, 1558.)”

A Kálvin alapította Akadémia volt a világ első olyan intézménye, amelyben elsősorban a teológiát oktatták (ebből fejlődött ki a Genfi Egyetem). A természetfilozófia ez idő tájt már elemeire esett szét, szükség lett a dogmatika tudományára. A fejlődés megállíthatatlan volt, önállóvá váltak a természettudományok, kialakult az önálló teológia és ezen belül a dogmatika (szisztematika). A dogmatika fogalmat Európában L. F. Reinhardt használta először (Synopsis Theologiae Dogmaticae, 1659). Sajátos története van a reformátorok rendszerező munkáit irányító alapelveknek is (Sola Scriptura, Solus Christus, Sola Gratia, Sola Fides), amelyek segítségével a központi tant, annak értelmét, vagy logikai szálait keresték. Ez volt tehát az a háttér, amelyhez a debreceni dogmatika-oktatás mindig igazodott, hogy a Debreceni Egyetem Református Teológiai Kara kinőhessen belőle 1912-ben.

A II. fejezet a dogmatika történetének korai időszakával foglalkozik, Méliusz Juhász Pétertől Martonfalviig terjedően. Teológiai ismereteket Debrecenben kezdetől fogva oktattak (Dézsi A., 1549). Erre utal az 1567.évi Alkotmányozó Zsinat határozata is.

„... Minthogy pedig az iskolák az Isten igéjének veteményes kertjei, az iskolából is előállítatja az Úr a lelkipásztorokat, tanítókat, az egyház oktatóit. Azért a keresztyének iskoláiban elsősorban a nyelvek ismerete, s latin, s görög nyelvtan (a hol lehet zsidó is), észtan, szónoklattan és más a teológia ismeretére megkívántató tisztességes tudományok taníttassanak, azután a hittudomány, a szent írás görög és latin nyelven adassanak elő az ifjúságnak.” (Kiss Á.: A XVI. században tartott magyar református zsinatok végzései, Budapest, 1881. – Czeglédy S.: A theologia tanítása a Kollégiumban. In:

A Debreceni Református Kollégium története, p. 534., Budapest, 1988.)

A debreceni dogmatika-oktatás korai időszakában különösen két prédikátor tűnt ki: Méliusz Juhász Péter (?–1572) és Félegyházi Tamás (?–1586). Genfel a kapcsolat egyre szorosabb lett, s Bullinger Helvét Hitvallása Debrecenben, a „magára találó, térdet, fejet nem hajtó” református „rebellisek” szívében végleg helyet talált, kapott. Ezzel egyidejűleg a dogmatika kollégiumi tananyaga is kialakult, létrejött az oktatói kar mennyiségben és minőségben. A tananyag, a biblikus teológia-művelés a XX. századig fennmaradt.

A református teológia két területen nyújtott újat:

1.) minden tantétele a Bibliához igazodik és 2.) a gyakorlati teológiában biztosította a nemzeti nyelvhasználatot (igehirdetés, zsoltárok, egyházi zenekultúra, Vizsolyi Biblia). Megjelent Kálvin János Institutio-ja. A református dogmatika tanai így hatékonyabban juthattak el a közösségekhez.

A teológia közben szaktárgyakra vált szét a XIX.sz. végéig. Az I. sz. tanszék azonban mindig a rendszeres teológia, a dogmatika maradt. (Korábban a teológus-hallgatók ezt a tanszéket „hit- és mértan tanszék”-nek nevezték. A diákhumor később sem halt ki: néhány éve, az ideológiai szembenállás konszolidációjának idején az egyik budapesti Egyetem Filozófiai Tanszékének táblájára valaki felírta: „tévhit-tan-tanszék”)

A Szerző a továbbiakban a rendszeres teológia tanárainak részletes tudományos életrajzát mutatja be Dézsitől Kocsis Elemérig. A jeles dogmatika-professzorok ún. vitairatai külön értéket képviselnek. Nagy kár, hogy évszázadok viharaiban ezek többsége elveszett.

Gaal professzor nem hallgatja el, hogy a hiányzó forrásmunkák miatt a tárgyalt korszak leírása: nem lehet hibátlan.

A III. fejezet a puritán és orthodox szemlélet debreceni összeolvadását és a nagyváradai iskola beolvadásától a reformkorig terjedő történetét tekinti át.

Megállapítást nyert, hogy a puritanizmus és az orthodoxia végül is összebékült Debrecenben. Mégpedig úgy, hogy a háttérben a Biblia mindig ott maradt! Jellemző erre az egyháztörténeti korszakra, hogy: *a)* a latin és a magyar nyelv s szükségleteknek megfelelő arányban lett domináns, *b)* a teológia fogalmat a korabeli források összefoglaló jelleggel alkalmazzák, a ma ismert szakterületeit nem választották külön és *c)* a dogmatikai tananyag az Amesius: Marrow of Sacred Divinity c. könyve lett. A tudományok rendszerében a dogmatika végleges (mai!) helye lassan mégiscsak kialakult és a dogmatikán belül a következő tudományokat különböztették meg: bibliai tudományok, rendszeres teológia, gyakorlati teológia, egyháztörténet és etika.

A korszakra további két dolog vált jellemzővé:

1.) a Kollégiumban megjelentek a teológus természettudósok (Maróthi Gy., Piskárkosi Szilágyi S., Hatvani I., Szathmári Paksi I.) és a világi egyházi vezetők színre léptek, megnőtt a teológia modernizálása iránti igény. Mindezt több dolog segítette (az egyes tudományterületek differenciálódtak, a tanszékek száma nőtt és kialakult egy tanrend, amelyet folyton reformálni kellett a tudományos fejlődés miatt). Ugyancsak fontos eszköz volt a rendszerező gondolkodás (more geometrico) és nagy lendületet eredményezett a „Nagyváradai Iskola” debreceni befogadása.

Az I. tanszék (rendszeres teológia, dogmatika, szisztematika) tanárainak neve ismert, máig fennmaradt:

Martonfalvi Tóth György (1635–1681), Szilágyi Tönkő Márton (1642–1700), Kocsi Csergő János (1648–1711), Szódi Csir István (1682–1754), Piskárkosi Szilágyi (?) , Piskárkosi Szilágyi Sámuel (1718–1785), Szathmári Paksi István (1719–1791), Piskárkosi Szilágyi Gábor (?), Budai Ézsaiás (1766–1841): 1831-től az MTA tagja.

Milyen patinás, milyen szép magyar nevek ezek a protestáns Olvasónak!

Az axiomatikus tudomány szemlélet térhódítása és annak sorsa Debrecenben a következő (IV. fejezet) rész témája.

„... Az axiomatikus tudomány szemlélet lényege: kell lennie egy jól megalapozott kiindulási tételnek, vagy tételsornak, amelyre felépíthető az egész rendszer” (Newton, Kant hatása!). (...) Az axiomákra való építkezés egy ideig bevált, mindenki keresett valamilyen rögzíthető szellemi alapot, vagy tételt, amelyre felépíthette gondolatai rendszerét.” Ez volt az uralkodó irány a XIX. századi teológia-művelésben, amelyet viszonylag hirtelen váltott le a Barth Károly dialektikus teológiája. Szerencsére a professzorok Debrecenben óvatosak voltak, minden újabb szellemi irányzattal szemben. Tájékozódtak ugyan, de józan és pozitív „kálvinista maradandóságot” képviseltek mindenféle kilengések nélkül. A fejezet végén a Szerző néhány további dogmatika-tanárt (I. tanszék) mutat be, részletes tudományos életrajz formájában (Aranyi István /1793–1864/, Tóth Sámuel /1838–?, Eröss Lajos /1857–1911/, Lencz Géza /1870–1932/).

A kötet V. fejezete Barth Károly hatását és az utána következő időszakot vizsgálja. Debrecenben félretették a XIX. századi, illetve a XX. sz. elején ural-

kodó axiomatikus teológia-művelést és azt az újreformatori teológiaként a kijelentett Igére alapozták. Barth Károly dialektikus teológiájának Debrecen is robbanásszerű volt a hatása (Tavaszy S., Vasady B., Török I., Nagy B., Koncz S., Rózsa T.). A siker egyik oka az orthodox-puritán biblikus örökség volt, nem volt szükség óriási „modell-váltásra”. Gaál professzor a fejezet rész végén a debreceni Kollégium négy kiváló barthianus tanárának munkásságát mutatja be (Vasady Béla, 1902–1992., Török István Vincze, 1904–1996., Kocsis Elemér, 1926–2009. Rózsai Tivadar, 1914–1990.). Rózsai Tivadar, a Gimnázium vallás tanára sikeres pályázatot írt ki a tanulóifjúságnak Barth Károly munkásságáról, ennek hazai hatásáról. Ahogy sok-sok tanár elődje a Kollégium történetében, ő is egyetemi professzor szintjén volt – gimnáziumi tanár. Tisztelték is!

Különösen érdekes a mai Olvasók számára a legújabb időszakra való nyitás története (VI. fejezet). A kommunista diktatúra beavatkozása révén az I. sz. tanszék visszakerült a Kollégiumba (Debreceni Református Theológiai Akadémia). 1987 után Gaál Botond lett a professzora, doktori fokozatát is dogmatikából szerezte („Tér, Idő, Ige”, 1985.).

A dogmatika Debrecenben évszázadokon át jól definiálható tudományként működött, módszerei: változtak, de a lényege nem. Barth Károly mérföldkővé vált: a központba az Igét helyezte és a theologia antropocentrikus vonásait megszüntette.

Gaál professzor nézete szerint a theologia nem axiomatizálható, mert ez zárt rendszerre teszi. „... Érdemes figyelni a tudomány növekedés nyitott rendszerére. Olyan igazság – rendszerhez kell jutnunk, amely felfelé mindig nyitott. A debreceni enciklopédikus

tudásra épülő rendszeres theologiai oktatás – sajnos – zárt rendszert eredményez. Szükség van ezzel szemben egy alkotásra, magasabb összefüggések ismeretére épülő tudományi igényre. Az ismeretek csupán összegyűjtése már nem volt elegendő. A teremtett világ: „fölfelé nyitott világ”. A modern protestáns teológia fejlődéséhez szükséges lett az interdisciplinaritás.” (HITEK, 1993.).

A mai dogmatikai Tanszék alapját négy lépésben vetették meg:

1538 – létrejött az első tanszék;

1636 – I. Rákóczi György fejedelem megalapította a II. tanszékét;

1660 – Martonfalvi Tóth György Apafi Mihály fejedelem támogatásával megszervezte a III. tanszékét és

1704 – Debrecen városa megteremtette a IV. tanszék működésének feltételeit.

A Kollégium megteremtette az egyetemi oktatás alapjait, amely felsőoktatás a hazai reformátusságnak régi törekvése és álma volt. A Habsburgok Nagyszombat mellett azonban nem akartak egyetemet a rebellis városban. 1912-ben a Debreceni Egyetem a Kollégiumtól 17 tanszékét vett át, amelyekhez további 12 tanszékét szerveztek, a képzés így indult.

Az I. sz. tanszék, az ország legrégebbi intézménye máig megvan és sikerrel teljesíti küldetését. Mindezt segítette a protestáns könyvkiadás, folyóirat/Tudomány és Theologia, Kálvinizmus és Theologia, Vallástudományi Könyvtár stb. Ez a publikációs tevékenység felbecsülhetetlen segítség volt. Azt a református értelmiségi tudatot építette fel, amelyet Reményik S. „Templomok” c. verséből származó idézet jellemez a legjobban:

„... A szellemóriások fény rám ragyog,
De szikra szunnyad bennem is: Erő.”
Veress Miklós ezt a tudatot így látja:

„... Vér csordul, vagy ének,
boldog, ki e népek
lehet prédikátora.”

A kötetet két további rész zárja le: 1.) a „Függelék” és 2.) a „Képek a Hit-tudományi Egyetem történetéből”. Az előbbi a Dogmatika Tanszék tanárainak tudományos életrajzát és publikációs tevékenységét ismerteti (Gaál Botond, Kovács Ábrahám). Ugyanígy bemutatja a volt Munkatársak munkásságát is (Fekete Károly, Kodácsy Tamás, Borsi Attila). A második rész a nagygonddal válogatott dokumentációkat mutatja be az Olvasónak (a felvételeket Farkas Zsolt, Kozma Krisztina, Móré Sándor, Uzonyi Éva készítette). A nyomdai munkálatokat a debreceni Kapitális Nyomda végezte, magas színvonalon.

Gaál professzor e kitűnő munkájában igazolta, hogy:

1.) Az Egyetemek alapításához és létezéséhez szükséges legfontosabb tényező a természettudományok oktatásának minősége.

2.) Az egyetemi Református Theológiai Kar megteremtését az ország, a nemzet és az Egyház évszázadok óta igényelte és igényli ma is.

3.) A magasabb szintű lelkészképzést, az évtizedes pótlást igénylő hiányosságok, a „szellemi honvédelem” (Németh László) egyre nyomatékosabban sürgetik. Fontos oka ennek, hogy: a világ erkölcsileg hanyatlik, ahogy a gondolkodásunk is. A vitákban, ha vannak, nem az álláspontokat támadják, hanem a személyt. A társadalmi gondok egyre jobban terhelik és rombolják a közösségeket (pl. önzés, igénytelenség, az olvasás s a könyvek hiánya, az egyén erkölcsi színvonalának csökkenése, az egyéni értékmentés és lehetőségeinek hiánya, a közösségek lassú szétesése,

a magány, a téves nézetek súlykolása: „Légy szabad!”, „Valósítsd meg önmagadat!” stb.). A környező világ hanyatlása abban is kimutatható, hogy az igazságot a bizonyíthatóság, a tudást a jólérsütség jelenti. S mindez, ha nem szűnik, hová vezet?

4.) Gaál Botond könyvének lényeges eleme, hogy a rengeteg fontos téma (témacsoport) mellett sem feledkezik meg az 1825 óta létező református tanítóképzésről. Ez a képzés kezdettől fogva a Jövőt szolgálta és építi ma is. Dr. Kocsis Elemér a „schola illustrissima”, az Alma Mater és a partikulák keretein belül folytatott tanítóképzésről prédikációiban gyakran megemlékezett. Ugyanígy a debreceni teológia tanáraitól is: „... fénylenek ma is, mint a fénylő ég-bolt”. És: „... akik sokakat Igazságra vezettek, fényleni fognak, mint a csillagok, mindörökké”. A Kollégium az elmúlt 475 év alatt sokakat vezérelt az Igazságra! Ezért megalapozottan állítjuk: az ország legrégebbi tanszéke, az I. sz. tanszék, a dogmatika tanszéke a nemzet szellemi kincse. Egyidejűleg Európa és az egyetemes kultúra része. (Dr. Kocsis Elemér: Akik az Úrban bíznak, erejük megújul. Válogatott igehirdetések. Debrecen, 2003.) Nem véletlen, igazolván a fentieket, hogy a Debrecen Egyetem Református Theológiai Karának 9 „fénylő csillaga” lett az Egyetem rektora! (1914 és 1950 közötti tanévekben), (Kiss Ferenc, 1914–1915., Erdős József 1917–1918., Sass Béla 1921–1922., Lencz Géza 1925–1926., Csánki Benjamin 1929–1930., Varga

Zsigmond 1933–1934., Csikesz Sándor 1937–1938., Kállay Kálmán 1941–1942., Erdős Károly 1945–1946.).

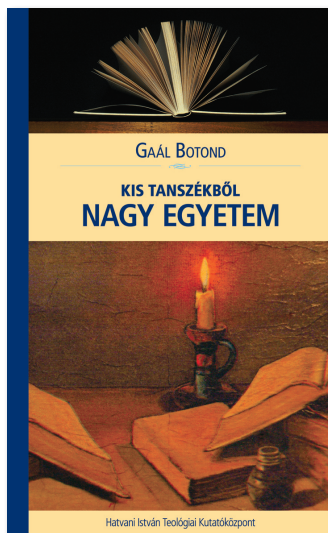
Einstein mondta, hogy az emberiség a XX. században nem az oratóriumokból, hanem a laboratóriumokból él. Hogy ne pusztuljunk el emiatt, vissza kell szereznünk az oratóriumainkat (Magyar Református Nevelés, 6., 1., p. 2., 2005.). Ez utóbbi célfeladat sem lesz elérhető,

ha belátható időn belül az egyetemi Református Theológiai Kart nem tudjuk megvalósítani. Tárgyi feltételeink mindehhez javarészt megvannak. Csupán a Jóakarát, a közös szándék hiányzik. Érdekeink mihamarabbi el és felismerése.

5.) A tárgyalt mű lényegi mondanivalóját maga Gaál Botond adta meg a kötete végén. Annyira sikeres ítéletalkotás, hogy semmit sem szabad rajta változtatni!

Ezért in extenso idézem (p. 138.).

„...Ma látjuk már világosabban, hogy az 1538-tól működő Debreceni Kollégiumot háromszor is lehetett volna egyetemmé alakítani. Először a XVII. sz. II. felében, amikor olyan kitűnő tanárok dolgoztak itt, mint Komáromi Csipkés György, Lisznai Kovács Pál, Martonfalvi Tóth György és Szilágyi Tönkö Márton. Másodszor a XVIII. sz. II. felében voltak együtt olyan tanárok, akik már egészen európai szinten oktattak, mint például Hatvani István és Szilágyi Sámuel, s ekkor éltek és dolgoztak a városban a neves orvosok, Weszprémi Istvánnal az élen. Harmadszor pedig a XIX. sz. I. felében, amikor a híres Kerekes Ferenc,

Sárvári Pál, Lugossy József, Péczely József, Csécsi Nagy Imre, Vecsei József, Csányi Dániel, Török József tanítottak a Debreceni Kollégiumban. Valamennyien a Magyar Tudományos Akadémia tagjai voltak.

A Kollégium azonban mindig csak megtúrt intézmény volt, egy protestáns tűzfészek, ezért felülről nem támogatták az egyetemmé alakulását. Azt viszont mindenki tudta, hogy a Kollégium működésének több szakaszában az oktatás egyetemi színvonalú volt. Valójában Debrecenben azért jöhetett létre az egyetem, mert a Református Kollégium évszázadokon keresztül olyan színvonalon oktatott és művelte a tudományokat, hogy ezáltal a város kiérdemelte a magyar nemzet előtt egyetemének létrehívását. Amint Debrecennek az iskolája, a Református Kollégium adta meg a rangját és tekintélyét 1538 óta, úgy most is az egyetemvárosi lét biztosítja annak országos tekintélyét a magyar nemzet szellemi életében.”

Megemlítem, hogy ebben a könyvben is hiányolom a lexikon-szintű név és tárgymutatót, amely a tudományos munkát nagyon megkönnyítené. A kiadás költségeinek csökkentése miatt a nyomdai szerkesztőségek ezt manapság rendre kihagyják. Nagy kár!

Rózsai Tivadar tanár úr, Kocsis Elemér püspök úr elhunytának év hiányzik, jöllehet 2012-ben a kötet megjelenésének évében ez ismert volt (1990., ill. 2009.).

Ismerve a Szerző idevágó korábbi közleményeit és a legutóbb megjelent kiváló könyveit, javasolnám, hogy a két kötetet egy praktikus kézikönyvvé dolgozza át. Ebben az esetben az angolnyelvű kiadás is megfontolandó. Sok barátot sze-

rezne az önálló Theologiai Kar ügyének! A lehetséges enciklopedikus kézikönyv nagy nyeresége lenne a hazai egyháztörténet-írásnak és a Városnak. A „Kis tanszékből nagy egyetem” története: példa a mának és a mai reformátoroknak. Mivel ez hatalmas hit és mérhetetlen szellemi erőfeszítések, napi küzdelmek árán jöhetett létre. Hősei a harcot nemzetükért és hazájukért vállalták, mert nem felejtették el: „... Marathonnál is a reménytelenség győzött” (Németh László). Kötelesség-érzésüket erősítette az az érzés, küldetéstudat, amelyet később Churchill így fogalmazott meg: a politikus a következő választásokra, az államférfi a következő generációra gondol. Nos, a Kollégium és az I. sz. Tanszék professzorai között sok-sok „államférfi-fajsúlyú” Ember volt. Nem véletlen, hogy Debrecen utcáin, terein, parkjaiban nevek, emlékművek tucatjai emlékeznek a Város nagy professzoraira és nevelőire. Ez a református felsőoktatás ügyét is erősíti! Ui. az a közösség, amely halottait, emlékezetes előjáróit nem tiszteli, előbb-utóbb pusztulásnak indul. Az élő, látván, hogy nincs a halálban emlékezés felőle – egyre bátrabb lesz rossz dolgaiban (Cs. Ajtmatov, 1978). Az utcanevek, az emlékművek mutatják, hogy a „holtig haza, Debrecen” élni akar, nem kíván bátrabbá válni rossz dolgaiban.

Ha valaki azt kérdezné, hogy a Református Theologiai Egyetem egyetemi karrá válásának reményét mi erősíthetné a legjobban, azt válaszolnám, hogy a XXV. Zsoltár:

„... Szívemet hozzád emelem
És benned bízom Uram!”

Mózsa Szabolcs